

Сардак С. Е. Перспективи соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації / С. Е. Сардак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 9. – С. 217 – 225.

Sardak, S. (2011). Prospects for socioeconomic development of human resources under conditions of globalization. Actual Problems of Economics, 9(123), 217-225.

С. Е. Сардак

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті визначено вимірні визначальні рушійні сили спрямування соціально-економічного розвитку людських ресурсів. Розглянуто вплив глобалізації на соціально-економічний розвиток людських ресурсів. Досліджено сучасний стан і майбутнє соціально-економічного розвитку людських ресурсів. Запропоновано перспективні заходи оптимізації соціально-економічного розвитку людських ресурсів.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, управління розвитком, людські ресурси, глобалізація, світ.

Табл. 3. Літ. 29.

С. Э. Сардак

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье определены измеримые движущие силы, которые определяют направленность социально-экономического развития человеческих ресурсов. Рассмотрено влияние глобализации на социально-экономическое развитие человеческих ресурсов. Исследовано современное состояние и будущее социально-экономического развития человеческих ресурсов. Предложены перспективные мероприятия по оптимизации социально-экономического развития человеческих ресурсов.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, управление развитием, человеческие ресурсы, глобализация, мир.

S. E. Sardak

PROSPECTS OF HUMAN RESOURCES SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

In the article the determining moving forces of human resources social and economic development have been emphasised. The impact of globalization on the modern state of human resources social and economic development has been examined. The modern state and the future of human resources social and economic development have been investigated. The prospective measures of optimization of human resources social and economic development have been worked out.

Key-words: social and economic development, management of development, human resources, globalization, world.

Постановка проблеми. Розгортання глобалізації у вигляді формування обмеженого спільного політичного, економічного, соціального, виробничого та природного простору на початку другого десятиріччя XXI століття призвело до трансформації традиційних форм соціально-економічного розвитку людських ресурсів. Тому такі явища як накопичення потенційних загроз для природи та суспільства, ускладнення виробництва та систем навчання, необхідність безперервної освіти, збільшення обсягу інформації та інформаційного навантаження на людину, прискорене застарівання знань, підвищення ролі саморозвитку, потреба застосування творчого пошуку заради отримання конкурентних переваг, необхідність підтримки демократичних прав і свобод громадян й інші нагальні вимоги, обумовлюють необхідність своєчасного збагачення теоретико-прикладних механізмів розв'язання викликів часу [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-економічного розвитку людських ресурсів турбувало людство протягом усієї світової історії. Зараз цією проблематикою на високому професіональному рівні займаються міжнародні організації (насамперед, це Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП), Програма розвитку ООН (ПРООН), Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД), Група Світового банку (Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС), Багатостороння агенція гарантування інвестицій (БАГІ)), уряди країн (за допомогою науково-дослідних установ та державних служб), потужні компанії (переважно найбільші транснаціональні корпорації та промислово-фінансові групи), релігійні установи, освітні заклади, недержавні організації, рухи, об'єднання, а також творчі колективи, науковці та митці.

Серед адаптованих для сучасного розуміння даної проблематики досліджень зарубіжних науковців, можна відзначити роботи: Г. Беккера [2], Д. Белла [3], С. Брука [5, с. 286-289], О. Зинов'єва [11], В. Іноземцева [12],

М. Кастельса [13], Л. Мантатової [16], М. Моїсеєва [17], В. Покровського [28, с. 615-638], А. Сена [20], П. Сорокіна [21], Т. Шульца [29] й інших.

В українській науковій літературі даний напрям досліджень висвітлюють такі вчені як: О. Білорус [4], Н. І. Верхоглядова [24], В. М. Геєць [23], О. А. Грішнова [8], І. І. Дахно [9], О. М. Левченко [14], Е. М. Лібанова [15], Л. Г. Мельник [22], В. Г. Никифороенко [25], В. П. Семиноженко [7], А. С. Філіпенко [26], В. М. Шейко [27].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. У вищенаведених ґрунтовних дослідженнях визначено пріоритет людських ресурсів, надано фундаментальні та прикладні аспекти розкриття людського потенціалу, доведено необхідність збагачення людського капіталу, обґрунтовано доцільність інвестицій у людський розвиток. Але в умовах глобалізації почали спостерігатися певні парадокси які раніше не мали місця у науковому огляді: при зростанні ролі людських ресурсів у глобально-цивілізаційному розвитку світу цінність значної частини людських ресурсів (людей, представників певних професій, соціальних груп, верств населення, націй) почала зменшуватися; покращення умов життя не завжди призводить до покращення якості людських ресурсів (забруднення природного середовища, соціальна дискримінація, культурна деградація); при наявності технічних умов щодо реалізації, залишаються нездійсненими цілі розвитку тисячоліття, концепція стійкого розвитку, гуманні програми розвитку і т. д. Тому наявність проблемних і дискусійних питань вимагає продовження наукового пошуку у даному напрямі.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення перспектив соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації. Досягнення мети обумовило реалізацію наступних завдань: знаходження вимірних визначальних рушійних сил спрямування соціально-економічного розвитку людських ресурсів, розгляд впливу глобалізації на сучасний стан соціально-економічного розвитку людських ресурсів, розробка перспективних заходів оптимізації соціально-економічного розвитку

людських ресурсів. При дослідженні застосовано методи: наукової абстракції, системного аналізу, синтезу, логічної дедукції, теоретичного узагальнення, порівняння, уявного експерименту та моделювання.

Основні результати дослідження. Соціально-економічний розвиток людських ресурсів є необоротною, спрямованою, закономірною зміною людства (самої людини, взаємовідносин, оточення і середовища існування) й у суспільстві постає багатоаспектним явищем (процесом) переходу від одного стану до іншого у сфері виробництва, розподілу, обміну, споживання, управління, відтворення, виховання і т. д. Природа і механізми соціально-економічного розвитку людських ресурсів й досі є загадкою внаслідок складної матеріально-інформаційної структури людини та її оточення й постають предметом постійного теологічного та філософського пошуку [21; 26].

Історичний аналіз свідчить, що соціально-економічний розвиток людських ресурсів супроводжувався кількісними та якісними змінами які нерозривно взаємопов'язані між собою [28, с. 615-638, 5, с. 286-289]. Кількісні зміни стосуються людини (расові ознаки, ріст, вага, фізичні та розумові здібності, тривалість життя, кількість населення тощо) та результатів її діяльності (кількість виробів, опанованих ресурсів, споруд, техніки, площа розселення, забруднення тощо). Якісні зміни стосуються опосередкованих показників, абстрактних величин, відчуттів та образів, наприклад: стан здоров'я, свобода, якість життя, освіченість, культура тощо, які розглядаються за рахунок уявлень і суджень. Врахування основних законів матеріалістичної діалектики (закон єдності та боротьби протилежностей; закон переходу кількісних змін у якісні; закон заперечення заперечення), всезагальних економічних законів (закон адекватності виробничих відносин характеру, рівню і структурі продуктивних сил; закон економії робочого часу; закон зростання продуктивності праці) та певних закономірностей (упорядкування, взаємозалежність, об'єднання [17, с. 69]) дозволяє припустити, що визначальними вимірними рушійними силами

спрямування соціально-економічного розвитку людських ресурсів постають чисельність населення та результати творчої діяльності. При цьому необхідно враховувати, що чисельність населення може зростати, залишатися на постійному рівні або скорочуватися, а результати творчої діяльності носити прогресивний (збільшення досягнень, покращення або удосконалення кількісних та якісних змін, отримання позитивних наслідків для суспільства, очищення та благоустрій довкілля), нейтральний (збереження існуючого стану в певних межах) та регресивний (зменшення досягнень, погіршення або повернення до відсталих форм, негативні наслідки для суспільства, забруднення середовища життєдіяльності) характер.

Динаміка чисельності населення у світовому масштабі безперервно розгортається у односпрямованому напрямі зростання, але з різною інтенсивністю, що пояснюється впливом глобальних біологічних, географічних, соціальних, економічних та інших факторів (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка загальної чисельності населення світу, млн. осіб*

Рік	Чисельність	Рік	Чисельність	Рік	Чисельність	Рік	Чисельність
15000 д.н.е.	3	1800	900-906	1980	4450	1996	5800
7000 д.н.е.	10	1900	1617-1625	1985	4845	1997	5880
2000 д.н.е.	50	1920	1811-1860	1990	5246	1998	5950
1	200-230	1930	2070	1991	5385	1999	6030
1000	265-275	1940	2295	1992	5480	2000	6100
1250	375	1950	2486-2500	1993	5544	2011	7000**
1500	420	1960	2982-3050	1994	5607	2025	8188**
1700	615	1970	3635-3700	1995	5734	2050	11000**

* розроблено за [9, с. 57; 5, с. 287];

** - прогнольні дані.

З табл. 1 бачимо, що на протязі багатьох тисячоліть зростання чисельності людських ресурсів відбувалося дуже повільно. Проте зі зростанням чисельності населення виникала потреба опанування нових територій і ресурсів, а також удосконалення засобів виробництва та захисту. Стрімке зростання населення Землі з особливою інтенсивністю почало розгортатися у XVIII ст., а до кінця XX ст. зросло на порядок і у XXI ст. продовжує збільшуватися. Більш того, за експертними оцінками кінця XIX ст. (як засвідчила сьогоденна реальність вони удвічі зменшені) визначено, що при збереженні нинішніх темпів народжуваності у 2900 р. очікується 1,6384 трлн жителів [28, с. 636]. Припущення щодо зростання чисельності населення підтверджується прогнозом сучасних експертів які передбачають що "... через триста років кількість населення земної кулі може становити катастрофічну цифру – 13 трлн чол., тобто у 20 тисяч разів перевищуватиме нинішню кількість" [9, с. 58].

Збільшення загальної чисельності людських ресурсів до середини-кінця XX ст. призводило до активного опанування нових територій, домінування екстенсивного способу виробництва, відсутності відповідальності за руйнування природного середовища, масового виробництва, зростання видобутку вичерпних природних ресурсів, поширення науково-технічного прогресу (НТП), загострення конкурентної боротьби, масштабних військових конфліктів. А наприкінці XX ст. (в умовах глобалізаційної сформованості певного світового порядку, розподілу територій та місця на світовій арені) зростання чисельності людських ресурсів почало призводити до інших наслідків: контроль народжуваності, проектування демографічної та міграційної політики, штучне обмеження чисельності населення у окремих регіонах, уведення політичних і економічних обмежень щодо певних країн і лідерів з боку світового співтовариства, формування громадської думки і т. д.

У регіонах світу чисельність людських ресурсів різноспрямовано змінюється внаслідок демографічного та міграційного руху, що обумовлено війнами, хворобами, зміною клімату, природними явищами, станом

виробництва, наявністю продуктів харчування, рівнем життя, соціальними нормами та стандартами, управлінським впливом, традиціями тощо. Але регіональні масштаби коливань чисельності людських ресурсів дуже значні. Якщо у 2008 р. через природні кліматичні катастрофи були переміщеними 20 млн осіб, то прогнозується що у 2050 р. внаслідок екологічних змін у процесі пересування будуть перебувати від 200 млн до 1 млрд осіб [10]. Внаслідок різниці у життєвому рівні населення, природних катаклізмів, штучних руйнацій, локальних війн і нестачі продовольства активізується міграційний рух населення та відбувається транснаціоналізація виробництва і торгівлі. Так, сучасна регіональна демографічна структура складає: Азія – 56,6%, Африка – 15,3%, Америка – 13,5%, Європа – 14,1%, Австралія й Океанія – 0,5% населення. У цій структурі в 2010 р. кількість світових трудових ресурсів дорівнювала 3 млрд. Передбачається, що до 2050 р. кількість трудових ресурсів у найбільш розвинених країнах залишиться приблизно на рівні 600 мільйонів осіб, а у менш розвинених країнах їх обсяг зросте у 2020-му до 3 млрд, а у 2040 р. до 3,6 млрд., що ще більше загострить існуючі та призведе до формування нових глобальних проблем, загроз та викликів розвитку людства [10]. При цьому передбачається, що у 2020 р. населення Індії зросте до 1,3 млрд, а Китаю до 1,4 млрд осіб. Також прогнозується зростання світової кількості міжнародних мігрантів з 214 млн осіб у 2009 р. до 405 млн осіб у 2050 р. та збільшення обсягу міжнародних туристичних прибуттів з 922 млн осіб у 2008 р. до 1,6 млрд осіб у 2020 р. і т.д. [10].

Результати творчої діяльності людських ресурсів є проявом розумової та фізичної діяльності, що є відмітною особливістю людини як розумної істоти у світі. Вищим прикладом творчої діяльності є відкриття, винаходи, створення нових технологій та витворів мистецтва. Поверхове розуміння того, що з часом відбувалося у якісній сфері соціально-економічного розвитку людських ресурсів з плином часу, можна визначити на прикладі динаміки природничо-наукових і географічних відкриттів та технологічних винаходів західноєвропейської культури (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка природничо-наукових і географічних відкриттів та технологічних винаходів у Західному світі*

Період, Роки	Науки**	Технології	Географічні відкриття	У цілому
3500-801 до н.е.	5	17	-	22
800-401 до н.е.	59	26	2	87
400-0 до н.е.	107	43	4	154
1-500	77	38	1	116
501-1000	13	18	3	34
1001-1250	24	13	3	40
1251-1500	100	80	45	225
1501-1600	245	121	63	429
1601-1700	492	169	30	691
1701-1800	1034	519	21	1574
1801-1900	4937	3477	113	8527
Усього	7093	4521	285	11899

* розроблено за даними [21, с. 349-350];

** математика, астрономія, біологія, медицина, хімія, фізика, геологія.

Як бачимо з табл. 2 розгортання творчої діяльності в цілому носить односпрямований зростаючий характер. Різке зменшення кількості природничо-наукових і географічних відкриттів та технологічних винаходів у західноєвропейському регіоні порівняно із попередніми періодами спостерігалось лише з VI по X століття, що пов'язано зі світоглядом, побутом і відношенням до науки у Візантійській імперії. З XI по XIII ст. творча активність почала зростати та збагачуватися за рахунок досягнень арабської та персидської науки. А початок стрибкоподібної динаміки зростання творчої активності припадає на XVIII ст., яке пов'язується з початком розгортання НТП (промислова революція, поступова індустріалізація, науково-технічна революція у середині XX ст., формування постіндустріального та зародження

інформаційного суспільства). XX ст. принесло безпрецедентні до того часу зрушення в економіці, політиці, ідеології, культурі, науці, техніці та медицині. Дана тенденція розкривається у вигляді скорочення періоду подвоєння наукових знань (у XIX ст. для подвоєння обсягу наукових знань в середньому було потрібно близько 50 років, в середині XX ст. 25-15 років, а в кінці XX ст. цей термін скоротився до 7-5 років).

Обсяг творчої діяльності на початку XXI ст. обраховується мільйонами відкриттів та винаходів (військові та космічні технології, атомна енергетика, мобільний та супутниковий зв'язок, інтернет, телебачення, навігація, фармацевтика, електротехніка, нанотехнології, автомобілебудування, авіабудування, ядерна фізика, побутова техніка, гена інженерія і т. д.), що реєструються у країнах та міжнародних установах. Наприклад, міжнародна патентна система в квітні 2011 р. відзначила подання двохмільйонної заявки на здобуття патенту в рамках Договору про патентну кооперацію (РСТ), адміністративні функції якого виконує Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОИС). При цьому перший мільйон заявок було зареєстровано за двадцять шість років, а другий усього за шість [6]. У світі безупинно зростає кількість науковців, наукових публікацій, наукових видань, науково-дослідних установ, освітніх та навчальних закладів, чисельність яких вимірюється мільйонами. І за законом експоненціального зростання, кількість результатів творчої діяльності у XXI ст. буде зростати тим швидше, чим воно багаточисельніше і кожне відкриття буде породжувати цілу серію нових відкриттів.

Однак необхідно відзначити, що з середини XX ст. змінилося спрямування творчої діяльності людських ресурсів яке обумовило формування глобальних тенденцій (інтернаціоналізація, транснаціоналізація, інтеграція, глобалізація, гомогенізація...), глобальних загроз (космічні, природні, антропогенні, техногенні...), глобальних викликів (збереження миру, демілітаризація, забезпечення можливості реалізації людського потенціалу, пізнання світу...), глобальних проблем (демографічні,

економічні, соціальні, політичні, продовольчі...), які трансформують побут і виробництво. Наприклад, за рахунок наявності технічної можливості змінюється територіальна структура розселення (посилюється урбанізація). Якщо у 2010 р. понад 50 % світового населення мешкало у містах то у 2050 р. прогнозується, що у містах житиме майже 70% населення світу [10]. Також змінилася структура зайнятості. У економічно розвинутих країнах у сфері послуг (яка за класифікацією Світової організації торгівлі нараховує понад 600 різновидів) працює 70-80%. У цілому, наслідки творчої діяльності людських ресурсів на Землі й навіть у космічному просторі призвели до того, що за станом екології людство вже увійшло у “точку неповернення”. Діяльність людини настільки виснажує природний капітал що дозволяє засумніватися у здатності екосистем планети підтримувати життя майбутніх поколінь. Більш того, у доповіді ООН, представленій на нараді Конференції сторін по біологічній різноманітності COP-10 (2010 р.) визначено, що природа нашої планети на початку XXI ст. постає перед загрозою знищення. З одного боку, вже наявні проблеми (розбалансування природних екосистем, забруднення повітря, води, ґрунтів, погіршення якості їжі, накопичення відходів, небезпечні технічні випромінювання), а з іншого, потенційні небезпеки (можливі війни, теракти, аварії, витоки отруйних речовин, руйнація сформованих споруд) поступово свідчать, що людина несе у собі загрозу для світового розвитку і значно впливає на нього [19]. Це обумовлює підвищення відповідальності за помилки допущені впродовж розгортання цивілізації та застосування заходів запобігання руйнівного впливу людських ресурсів на глобально-цивілізаційний розвиток світу – тобто означає необхідність суспільного контролювання, обмеження та спрямування творчої активності.

Якщо ж порівняти динаміку чисельності населення та результатів творчої діяльності (табл 1. з табл. 2) то можна побачити схожі тенденції у часі й зламний вплив глобалізації. Це наводить на думку щодо необхідності аналізу й наступного визначення перспективи соціально-економічного

розвитку людських ресурсів за рахунок розгляду трьох варіантів розгортання тенденції зміни чисельності населення і трьох варіантів результатів творчої діяльності людства з урахуванням сценаріїв нині й у майбутньому (табл. 3).

Таблиця 3. **Перспективи соціально-економічного розвитку людських ресурсів***

Результат Тенденція	Регресивні результати творчої діяльності	Нейтральні результати творчої діяльності	Прогресивні результати творчої діяльності
Скорочення чисельності населення	<i>Сьогодні:</i> продовження розгортання сучасних глобальних тенденцій <i>Майбутнє:</i> соціально-економічна поляризація суспільства 1	<i>Сьогодні:</i> уповільнення темпів розгортання НТП <i>Майбутнє:</i> зростання соціально-економічного напруження 2	<i>Сьогодні:</i> значне покращення рівня життя <i>Майбутнє:</i> формування нового свержсуспільства 3
Підтримка сучасної чисельності населення	<i>Сьогодні:</i> загострення локальних протиріч і глобальних проблем <i>Майбутнє:</i> ескалація агресії 4	<i>Сьогодні:</i> продовження даного стану розвитку <i>Майбутнє:</i> трансформаційний перехід 5	<i>Сьогодні:</i> проведення реформ <i>Майбутнє:</i> збереження темпів розгортання НТП 6
Зростання чисельності населення	<i>Сьогодні:</i> зростання масштабів військових конфліктів <i>Майбутнє:</i> розгортання світової війни і винищення більшої частини людства 7	<i>Сьогодні:</i> загострення глобальних тенденцій <i>Майбутнє:</i> реалізація частини глобальних загроз 8	<i>Сьогодні:</i> обмеження потреб <i>Майбутнє:</i> знаходження нових технологій забезпечення потреб людства 9

* авторська розробка

За табл. 3, стан соціально-економічного розвитку людських ресурсів може знаходитися у межах дев'яти варіантів і з плином часу отримувати нову перспективу послідовно переміщуючись у сусідню позицію. За думкою автора, у 2011 р. людство знаходиться у восьмій позиції, коли спостерігається зростання чисельності населення та нейтральні результати творчої діяльності. При відсутності консолідованих управлінських зрушень на глобальному рівні в сфері демографічної та науково-технічної політики у

наступні 2-3 роки може відбутися загострення глобальних тенденцій, викликів, загроз, а через 3-5 років перехід у четверту або сьому позицію (табл. 3). У разі ж застосування конструктивних консолідованих управлінських заходів світовою спільнотою стан суспільного розвитку може перейти у п'яту, шосту або дев'яту позицію (табл. 3).

Дана ситуація склалася внаслідок відсутності прогресивних трансформацій, адекватних умовам глобалізації, у історично сформованих інститутах: власності (майна, капіталу, виробництва, об'єктів інтелектуальної власності), правонаступництва, довіреності та представництва, формування цінностей, видобутку та опанування ресурсів, формування моди та суспільної думки, надання преференцій, вибору виду господарської діяльності та розпорядження прибутком і т. д. Продовження дії даних інститутів у сучасному форматі призведе до поглиблення існуючих протиріч, а відмова від них – до руйнації існуючого світового порядку та тривалого хаосу. Тому для оптимізації стану соціально-економічного розвитку людських ресурсів найбільш доцільним є збалансоване задіяння концептуальних основ прогресивного економічного розвитку суспільства (*справедливості* яку необхідно розглядати у контексті забезпечення можливості реалізації розумних потреб людини та відповідальності за наслідки діяльності; *поваги*, тобто терпимого ставлення без дискримінації до оточуючих, їх способу життя, думок, гідності на основі відкритого діалогу; *сумлінного піклування про підконтрольні ресурси*, що можна розглядати як дбайливе ставлення до життєдіяльності та раціональне й якісне використання ресурсів території проживання з урахуванням інтересів суспільства та наслідків нині й у майбутньому) в усіх сферах людської діяльності, за рахунок збагачення існуючих традиційних компенсаційних механізмів соціалізації та гуманізації на глобальному рівні.

В умовах глобалізації, практична реалізація вищенаведених пропозицій передбачає: побудову системи управління розвитком людських ресурсів; проектування механізму міжнародного маркетингу людських ресурсів;

інтелектуалізацію міжнародного руху людських ресурсів; реформування традиційних суспільних інституцій (класичне навчання і виховання); створення випереджаючих освітніх закладів нового типу (навчання та підвищення кваліфікації у закладах нового покоління); формування конкурентоспроможного виробництва (вигідні традиційні галузі виробництва); упровадження випереджаючих нових типів інтегрованого виробництва (інноваційне виробництво); мотивування творчості та наукового пошуку людських ресурсів (активізація саморозвитку людських ресурсів) [18].

Висновки. На тлі глобальних тенденцій, загроз, вимог, проблем і викликів, оптимізація соціально-економічного розвитку людських ресурсів і його протікання у стійкому прогресивному напрямі вимагає: концептуального визначення спрямування розвитку людства, гармонізації відносин людства із Всесвітом, упровадження заходів збагачення людського капіталу, розширення можливостей людини за допомогою застосування технічних засобів, значного збагачення людської свідомості з урахуванням історичних надбань теологічного та філософського пошуку.

Науковою новизною статті є: визначення, що чисельність населення та результати творчої діяльності постають вимірними визначальними рушійними силами спрямування соціально-економічного розвитку людських ресурсів; висвітлення трансформаційного впливу глобалізації на сучасний стан соціально-економічного розвитку людських ресурсів; наведення перспектив соціально-економічного розвитку людських ресурсів у вигляді багатоваріантного сценарію можливих майбутніх подій; розробка заходів оптимізації соціально-економічного розвитку людських ресурсів за рахунок збалансованого задіяння концептуальних основ прогресивного економічного розвитку суспільства.

Перспективним напрямом подальших досліджень є: знаходження механізму розкриття людського потенціалу за рахунок прояву, відновлення та збагачення вбудованих вищих людських якостей яких немає у тварин і

машин – любові, співчуття, віри, розуму, творчості; розробка прикладних аспектів оптимізації соціально-економічного розвитку людських ресурсів на різних управлінських рівнях; уточнення прогнозу перспектив соціально-економічного розвитку людських ресурсів в умовах глобалізації.

Список літератури.

1. Постанова № 198 Президії Національної Академії Наук України від 11.07.2007 р. “Виклики ХХІ століття економіці і суспільству України”. – Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2007/regulations/Pages/198.aspx>. – Назва з екрану.
2. *Беккер Г. С.* Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории: Пер. с англ./ Сост., науч. ред., послесл. Р. И. Капелюшников; предисл. М.И. Левин. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 672 с.
3. *Белл Д., Иноземцев В.Л.* Эпоха разобщенности: Размышления о мире ХХІ века. – М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2007. – 304 с.
4. *Білорус О. Г.* Економічна система глобалізму : Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 360 с.
5. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 3-е. М. : Советская Энциклопедия, 1974. – Т. 17 : Моршин – Никиш. – 616 с.
6. Всемирная организация интеллектуальной собственности. – Режим доступу : http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2011/article_0013.html. – Назва з екрану.
7. *Геєц В.М., Семиноженко В.П.* Інноваційні перспективи України – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
8. *Гришнова О. А.* Людина як основний об’єкт економічної науки нової епохи. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rarpsu/2009_14/Grishnova.pdf. – Назва з екрану.
9. *Дахно І.І.* Світова економіка. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
10. Доклад о развитии человека 2010. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/ru>. – Назва з екрану.
11. *Зиновьев А. А.* На пути к сверхобществу. – М.: ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2000. – 638 с.
12. *Иноземцев В. Л.* Расколота цивилизация. – М.: Academia – Наука, 1999. – 740 с.
13. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
14. *Левченко О. М.* Професіональний потенціал : регуляторні механізми інноваційного розвитку. Монографія. – Кіровоград: КОД, 2009. – 375 с.
15. Людський розвиток в Україні : інноваційний вимір (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 383 с.
16. *Мантатова Л. В.* Стратегия развития : Ценности новой цивилизации : моногр. / Л. В. Мантатова. – Улан-Удэ : ВСГТУ, 2004. – 242 с.
17. *Моисеев Н. Н.* Пути к созиданию. – М.: Республика, 1992. – 255 с.
18. *Сардак С. Е.* Науково-методичні основи управління розвитком виробництва у національній економіці : моногр. / С. Е. Сардак, В. В. Джинджоян. – Д. : Інновація, 2010. – 175 с.
19. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>. – Назва з екрану.

20. Сен А. Развитие как свобода / Пер. с англ. под ред. и с послеслов. Р.М. Нуреева М.: Новое издательство, 2004. – 432 с.
21. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика / Пер. с англ., вст. статья и комментарии В.В. Сапова. – М: Астрель, 2006. – 1176 с.
22. Социально-экономические проблемы информационного общества : моногр. / В. М. Гец, В. Г. Кремень, В. П. Семиноженко [та ін.] ; за ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университет. кн., 2005. – 430 с.
23. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
24. Управління розвитком людських ресурсів : моногр. / Н. І. Верхоглядова, С. Б. Ільїна, Н. А. Іваннікова, О. В. Лаврінченко. – Д. : Наука і освіта, 2006. – 317 с.
25. Управління розвитком людських ресурсів в Україні : моногр. / О. П. Баркар, Т. І. Богданова, А. В. Завірюха [та ін.] ; за заг. ред. В. Г. Никифорова. – Одеса : ПАЛЬМІРА, 2009. – 200 с.
26. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку : історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
27. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) : моногр. В 2-х т. Т. 2 / В. М. Шейко. – Х. : Основа, 2001. – 398 с.
28. Энциклопедический словарь. Ф. А. Брокгаузъ, И. А. Ефронъ. т. ХХ^А, Наказный атаманъ – Неясыти. С.-ПЕТЕРБУРГЪ, Типо-Литографія И. А. Ефрона, 1897 г. – С. 481 – 960.
29. Shultz T. Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 1968, vol. 6.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2011 р.